

AN. I

1926

FĂT-FRUMOS

REVISTĂ DE LITERATURĂ ȘI FOLCLOR

REDACTOR: LECA MORARIU

Nr. 5

V. Bogrea

† 8 Sept. 1926

Debemur Terrae . . .

Pământ avar,
E—asa puțin din tine'n noi,
Și—asa curând
Ne ceri puținul înapoi —
Așa curând
Pământ avar!

Ți-l dăm, sfințit de suferinți,
Transfigurat de vis,
De fericiri de paradis,
De prăbușiri și năzuinți,
Și sfășieri,
Și-atât amar —
Ți-l dăm, căci tu mereu ni-l ceri
Pământ avar!

(„Neamul românesc literar“ An. I 1925—1926, Nr. 14)

V. Bogrea

În clipa când punem revista sub tipar ne vine știrea despre
marele doliu al științei și al omeniei . . .

Reflexii asupra anticlasicismului

În prefața Poesiilor lui Hrisoverghi, marele Kogălniceanu stigmatizat pe numitul Belibou din Târgu-Neamț, care-și zidise un han cu pietre din Cetatea Neamțului.

Cu pietre din Cetatea Antică e construită însă, în bună parte, toată cetatea modernă, și Beliboi contemporani — cărora nimene nu le cere să-și dărâme clădirea, făcută din și pe ruinele unei civilizații de atâtea ori superioare — țin să distrugă până și amintirea vechilor proprietari...

Brutală *damnatio memoriae*, explicabilă, totuși, în era aforismului: „Der Mensch ist, was er isst!“

* * *

Ciudat lucru! De ce-or fi ținând morțiș „realiștii“ noștri, să ne *americanizeze*, într-o vreme când America însăși se *europenisează*?

* * *

Înțelepții cari pretind înlăturarea clasicismului din școală pe motivul că profesorii de limbi clasice n'au totdeauna pregătirea necesară (cum o au, pasă-mi-te, totdeauna colegii lor de alte specialități), seamănă cu nebunul, care doboara o splendidă marmoră antică, pentru că a descoperit pe ea impurități de... ciori.

(Din V. Bogrea, *Reflexii asupra anticlasicismului*, Cluj 1926)

V. Bogrea

Erezia antineologistă

Chestiunea ereziei antineologiste e încă înspăimântător de actuală. Citesc d. p. în revista „Răzeșul“ (Bârlad) An. I 1926, 160: „E o prăpastie între limba pe care o vorbește poporul și între limba pe care o scriu chiar și scriitorii mai talentați. Dă o nuvelă o poezie unui om dela țară care știe să scrie și să cetească și dacă a înțelege ceva din limba aceasta pășărească, din încâlcitura asta de construcții de fraze și neologisme, care stăpânește scrisul românesc în zilele victorioase de după război! . . . “

Să ne lămurim! Crede reacționarismul Răzeșului că cutare „nuvelă“ sau „poezie“ va fi cu mult mai inteligibilă pentru cutare

„om dela țară“ dacă nu va fi alcătuită din „încălcitura asta de construcții de fraze și neologisme“? Crede d-lui că numai limba, deci numai *forma* trebuie să fie pe înțelesul țaranului, pentru a-l face să înțeleagă „nuvela“, „poezia“?... .

Dar în adevăr facem atâta abuz cu nenorocita de frază „pe înțelesul tuturor“! Ba sântem uneori chiar atât de naivi, încât credem că o simplă înșirare de cuvinte țărănești, constituie integral o alcătuire „țărănească“!... Și naivitatea aceasta, simplismul acesta e în stare să conceapă, Doamne ferește, până și o istorie a filosofiei d. p. pentru „omul dela țară“!...

Nu! *Fondul* primează și aici. Un fond inadaptabil, neasimilabil cu greu poate fi îmbrăcat într'o limbă comprehensivă. Limba acestui fond e numai un accesoriu secundar. „Încălcitura... de fraze și neologisme“ e mai puțin vinovată când cutare „nuvelă“ sau „poezie“ nu e pe înțelesul cutărui „om dela țară.“ (Las' că „nuvela“ și „poezia“ nici nu sânt genuri literare menite pentru omul „dela țară“ și au chiar dreptul de a nu fi pe înțelesul țaranului!).

Și — să nu ne pierdem șirul — cât despre „încălcitura... de construcții de fraze“, — lucrul ăsta e cu mult prea subtil și ține mult prea mult de domeniul stilisticii, decât să poată fi superficializat așa, într'o clipă de reacționarism primitiv și arhi-simplist. Cel mai nevinovat în chestiune e însă de sigur bietul neologism. Pentru dânsul deci, pentru atât de lămurita lui noimă, își ridică acum glasul această revistă de... folclor, această revistă de literatură a chiar omului „dela țară“!

Vom preciza înainte de toate că antineologismul, în mai toată extensiunea lui din timp, purcede mai ales din următoarele două surse:

1) dintr'un îngust conservatism de nuanță lirică-sentimentală întâiu; acelaș conservatism care în orice inovație vede o periclitare a trecutului și care, în prelungirea sa, confundă *băștinășismul* cu *naționalismul* (ca și când nouile elemente, indispensabile oricărei evoluții firești, n'ar putea deveni și ele naționale);

2) din tendința de a precumpeni apoi anumite vremelnice excrescențe (pseudo-neologice!) a anumitor epoci. *Junimea* lașului lupta împotriva „neologismului“ ¹⁾ de sigur, fiindcă — vorba

¹⁾ Vezi chiar mărturisirea lui T. Maiorescu: „Cel din urmă semn caracteristic în stilul direcției nouă, despre care ne-am propus să vorbim este depărtarea neologismelor celor de prisos. Neologismele au ajuns a fi o adevărată îmbolnăvire literară la noi“. (*Dirrecția nouă, în Critice* I ed. 1915, 226). G. Panu în ale sale *Amintiri dela Junimea* II 277, atingând chestiunea așa ziselor „slavonisme“, vorbește și el de „curentul ce era la *Junimea* în contra neologismelor și favoarea de care se bucura credința că limba cea veche trebuie păstrată cu toate slavonismele ei.“

lui Maiorescu — „voia... să combată construcțiile arbitrare ale filologilor, cari sub cuvânt de *purificare* întocmiau un vocabular de termini necunoscuți Românului și depărtau vorbirea claselor culte dela izvorul de viață al limbii populare“, vezi articolul *Neologismele* 1881 în *Critice* II ed. 1908, 161). Confuzie și aici! Confuzie între cuvântul neologic lansat de însași pulsația vie a limbii și între cutare fabricație moartă ieșită din laboratorul cutărui biet „filolog“!...

Cu aceste surse antineologiste, nu ne mai prinde mirarea, că unilaterală atitudine refractară față de elementul neologic e destul de veche; atât de veche încât acu pe la 1843 un I. Voinescu (în prefața traducerii sale din M-dme de Stäel, *Corina sau Italia*, București 1856) se vedea nevoit să se ridice împotriva urgisitorilor neologismului¹⁾ zicând (pentru traducerea sa): „...sânt încredințat că traducția mea o să fie criticată de două feluri de clase.... O clasă care dorește a vedea în toate scrierile limba primitivă, care încă se păstrează în cărțile bisericești în toată curățenia ei, limba poporului în sfârșit, va striga: uf! ce de vorbe streine, nu mai este de suferit! Aceștii clase răspunz că limba care cere a se întrebuița în toate scrierile este săracă și țara noastră n'a avut nici o idee despre literatură, muzică, poezie, științe înalte și frumoase arte, prin urmare a trebuit să fie în lipsă despre expresii potrivite cu trebuința. Acum că am început a ne deștepta din somnul neștiinței, urmează să ne împrumutăm dela străini cu expresiile și cuvintele ce ne lipsesc...”

I. Voinescu e deci unul dintre cei dintâi apărători ai neologismului. Și totuși dela bătrânul I. Voinescu încoace, turma celor ce cafterisesc neologismul sporește mereu. Ba, — am văzut, până și un Titu Maiorescu s'a lăsat momit de ispititorul joc al băștinășismului. Și chiar cazul Maiorescu e atât de instructiv! Purce-zând dela „*regula*”²⁾ că „Acolo unde avem în limba noastră obșinuită un cuvânt de origine latină, nu trebuie să introducem altul neologist” (*Neologismele* 1881, ed. 1908, 165) — Maiorescu ajunge să condamne specimene ca:

¹⁾ Vezi articolul meu *O prefață cuminte din 1843 (Pentru neologisme și împotriva „filologilor“)* în „*Glasul Bucovinei*” An. IV 1921, Nr. 776.

²⁾ Maiorescu care în acelaș articol *Neologismele* 1881 (ed. 1908, 176) vrea să afle „*legea* după care se întâmplă” substituirea cuvântului vechiu cu cel neologic, ne mai amintește (ibid. 163): „Într'un număr al *Convorbirilor literare* de pe la 1874 încercasem cea dintâi formulare a unor reguli pentru primirea și respingerea lor (neologismelor).”

<i>aprofundat</i> , în loc de <i>adâncit</i> , recomandat de Maiorescu		vezi ar-
<i>vanitate</i>	„ <i>deșărtăciune</i> „	ticolul
<i>restitui</i>	„ <i>înapoia</i> „	<i>Neolo-</i>
<i>impetuos</i>	„ <i>aprig</i> „	<i>gisme</i>
<i>sever</i>	„ <i>aspru</i> „	(ed. 1908
<i>ameliorare</i>	„ <i>îmbunătățire</i> „	168)
<i>debil</i>	„ <i>slab</i> „	bid
		79

Lucru minunat! Maiorescu anatemiza deci (la 1881) cuvinte cari astăzi sânt aproape general curente în gura oricărui intelectual. Neologismele acestea au putut deci intra în limbă și fără de brevetul de liberă circulație liberat de T. Maiorescu. De ce? Pentru foarte simplul motiv că limba avea nevoie de ele! Și cea mai eclatantă dovadă că avem nevoie de îmbogățirea limbii cu aceste neologisme e faptul că pe zi ce merge, tot mai multe, mai variate, mai expresive vin să ne *nuanțeze* graiul. Și dacă această minune de viață care este limba, — cu uriașul ei organism de asimilare a tot ce i-i binevenit și de anihilare a ceea ce i-i dăunător, — le primește, atunci nu tu biet critic, saufiolog sau scriitor român vei sta să decretezi cutari „regule pentru primirea și respingerea lor” — cum vrea să facă d. p. un T. Maiorescu (vezi *Neologismele*, *Critice II* ed. 1908, 163).

Ne întrebăm acum: De ce oare cu tot echivalentul băștinaș neologismul prinde rădăcină? Și pentru a răspunde, vom purcede la puțină analiză.

Leca Morariu

(Urmează)

Șt.O. Iosif redactându-și poema „Din zile mari” (Scrisoare inedită a lui Șt. O. Iosif)

I.

În rândul scrisorilor cari ni-l arată pe Șt. O. Iosif *pe urmele lui Ștefan Vodă al Moldovei*¹⁾ — o foarte prețioasă scrisoare care ne introduce în laboratorul — în plinul laborator al cântărețului lui Ștefan Voevod!

Scrisoarea (adresată tot Nataliei Negru) nu e datată, dar, după indicațiile celorlalte scrisori sincronice ale lui Șt. O. Iosif, va fi datând de pe la sfârșitul lui Mai 1904.

¹⁾ Vezi „Junimea literară” XV 1926, 100 și „Făt-frumos” I 1926, 106.

Fragmentul de poem (într'o mai puțin avansată redacțiune) ce cuprinde și mărturisirile poetului în legătură cu compunerea poemei, ne dau una din cele mai de preț scrisori ale lui Iosif. Pentru o cât mai folositoare utilizare a acestui document de geneză a unei opere literare, publicăm alături de fragmentul poemei și redactarea ei definitivă după ediția „Minerva” 1905.

Gh. Maxim

II.

Li dragă, fiindcă insiști așa de mult, îți trimet un fragment din lucrarea mea. Am *început, până acum, poemul în vreo zece chipuri*, și în toate ritmurile posibile, întâi în hexametri, pe urmă în alexandrini de calibrul acestora:

O, Doină, viers străbun, al munților străjeri,
 Tu, leagăn de comori, isvor de mângâeri,
 Tu care-ai plămădit în cântece de dor,
 Din neamul păstoresc o țară și-un popor,
 Tu, care îmbărbătezi pe tineri și bătrâni,
 De când s'au pomenit Românii din Români,
 Și întovărășești pe șesuri și pe văi
 Din leagăn, la mormânt, pe toți copiii tăi,—
 O, zână sfântă, tu, cu pavază și arc,
 Mă'nvață să slăvesc pe cel mai sfânt monarc,
 De nimeni întrecut în pace și război
 Recheamă umbra lui măreață între noi!
 Coboară duhul tău cel falnic din trecut,
 Asupra mea, să-l simt în preajmă-mi renăscut,
 Dă mi suflet, dă-mi puteri, dă-mi glas înalt să cânt,
 Pe Ștefan cel viteaz, cel Mare, și cel Sfânt!...

Și așa mai *departe vreo sută de versuri*, pe care, căutam, după modelul epopeelor învățate în cărți, să descriu neamul, nașterea, încoronarea eroului, starea Moldovei din acele timpuri. Nimic mai simplu, decât să tot înșiri asemenea versuri, ca niște mărgele fără strălucire pe un fir de ață. Curând însă, mi-am dat seama, că nu merge așa. Și după câteva zile de trudă zădarnică, m'am descurajat cu totul. Vroiam să las baltă și poem și tot,— și mai bine să mă'mpușc. *Am rupt și-am ars tot ce scrisesem*. Eram desperat, și începusem să blestem ceasul, când am primit însărcinarea oficială, de-a scrie acest poem, pe care, totuși, eu îl port în sufletul meu, *și-l văd așa de clar, în diferitele lui părți*. Ca să-mi mai viu în fire, am luat refugiu la corespondența

noastră, pe care o am aici, cu mine, am cetit și recitit toate scrisorile tale atât de frumoase, și pline de farmec și entuziasm, și pare-mi-se, că am plâns puțin. Apoi, m'am ridicat îndârjit, și mi-am zis: Nu, nu se poate, ca Li să piardă încrederea ce-a pus-o în mine! Tu, Steo, trebuie să scrii, măcar de s'ar surpa cerul pe capul tău! Și-am scris fără frâu, fără rimă, *căutând să mă apropiu de sufletul unui rapsod simplu din munții noștri* — și sânt încredințat, că numai în așa chip poate fi cântat legendarul Ștefan.

De aceea am adoptat versul doinelor, și al baladelor. Nu știu însă, dacă am reușit. Tu, judecă cu toată asprimea, și nu-mi ascunde părerea ta.

Iată fragmentul ¹⁾ (se înțelege, nu în formă definitivă):

1.

În Castelul din Suceava
Pacea nopții e stăpână,
Nu se mișcă nici o umbră,
Nu răsună nici un pas.

În Castelul din Suceava
Pacea nopții e stăpână,
Nu se mișcă nici-o umbră,
Nu s'aude nici-un pas.

2.

Doar din ceas în ceas, strigoii
Mai trezesc cu glas lugubru,
Liniștea pe uliți strimte —
Și-amuțesc pe urmă, iar . . .

Numai candela veghează
În capela mohorită,
Aruncând lumina'n preajma
Vechiului iconostas.

3.

În Castelul din Suceava,
Singur Petru-Aron Vodă
Chinuit de gânduri negre,
Stă în jilțu-i de stejar.

Când și când străjerii numai,
Deșteptând din porți boltite
Liniștea pe strâmte uliți,
Amuțesc pe urmă iar.

4.

În iatac, crivatu-i încă
Neatins. Veghind deasupra,
Candela slab luminează
La icoana de argint.

În Castelul din Suceava
Singur Petru-Aron-Vodă,
Chinuit de gânduri negre,
Stă în jilțu-i de stejar.

5.

Pentruce, o, Petre-Vodă
Nu poți tu, închide ochii?
Pentruce nu afli tihnă
La un ceas așa târziu? ²⁾

Pentru ce, o Petre-Vodă,
Chinuit de gânduri negre,
La o vreme-așa târzie
Ochiul încă n'ai închis?

¹⁾ Coloana din stânga cuprinde versurile fragmentului, iar cea din dreapta forma definitivă după ed. „Minerva” 1905. (Gh. Maxim).

²⁾ După aceste 5 strofe este intercalată următoare notiță, făcută de poet: „Toată partea această trebuie refăcută, adică aceste 5 strofe”.

6.

Dormi! căci, iată, la fereastră,
Zorile se și iviră —
Primăvara-i noaptea mare,
Scurt e al domniei vis.

Dormi, căci iată, la fereastră
Zorile mijesc albastre:
Primăvara-i noaptea mică,
Scurt e al domniei vis!

7.

Crunt în jilț, stă voevodul,
Pentru că *nu vrea* s'adoarmă.
Truda însă îl doboară,
Somnu-l prinde pe furiș.

Crunt în jilț stă Voevodul,
Crunt privește ochiu-i țintă...
Truda însă îl doboară
Și de somn e înșelat.

8.

Ci, un vis grozav s'arată,
Minții sale turburate:
— În castelul din Suceava
Sfatul Țării e-adunat.

Vis cumplit i se arată
Minții sale tulburate—
În Castelul din Suceava
Sfatul țării e-adunat.

9.

Toți boerii, dregătorii
Cei înalți,— bătrânii sfetnici
Sânt de față,— și el Petru
Stă în scaunul domnesc.

Boierimea, dregătorii
Cei înalți, bătrânii sfetnici
Sânt de față — Petru, însuși,
Șade'n scaunul domnesc.

10.

Dar, deodată, crește-un freamăt,
Ușa sălii se deschide:
Umbra lui Bogdan Viteazul
Cel ucis la Răuseni.

Toti cu frunțile plecate,
Par'c'ar fi bătuți de brumă,
Stau boerii, — și spre dânsul
Cu sfială, triști privesc.

11.

Printre sfetnici, drum își face,
Către scaun naintează —
Cruntă-i și scăldată'n sânge
Fruntea fratelui ucis.

Și deodată printre rânduri
Trece un fior de spaimă:
Umbra lui Bogdan-Viteazul,
Cel ucis la Răuseni,

12.

Spăimântați, se dau în lături
Ca să treacă Bogdan-Vodă,
Toți boerii — și se'nchină
Fostului stăpân și Domn.

În mijlocul lor răsare
Într'o mantă 'ntunecată
Și spre tron înaintează
Printre sfetnici și curteni . . .

13.

Dar, cu mare glas, acesta
Strigă: „ Petre, amar ție!
Uci gaș de frate!.. ceasul
Răzbunării a sunat!..

Neagră-i și scăldată'n sânge
Fruntea sa, ca'n noaptea nunții,
Când cu mâna uci gașe
Petru îl lovise'n somn, —

14.

„Dă'napoi, coroana țării
Ce, cu sânge ai pătat-o,
Și-ai furat-o mișelește!..
Dă coroana înapoi ...“

Ingroziți se dau în lături
Ca să treacă Bogdan-Vodă,
Toți boierii, — și se'nchină
Fostului stăpân și Domn.

15.

Greu, în somn, se luptă Petru,
Vrea să strige slujitorii,
Vrea să fugă, — dar nu poate,
Și se zbuciumă gemând..

Și cu mare glas, acesta:
„A sunat acuma“ — strigă
„Ucigaș de frate, ceasul
Răzbunării celor morți!

16.

Ingrozit, deschide ochii
Cată'n jur — e ziua mare,
Lângă el, stă Părcălabul
Ce intrase chiar atunci:

„Dă'napoi coroana Țării
Ce cu sânge ai pătat-o
Și-ai furat-o mișelește:
Nu ești vrednic tu s'o porți!

17.

„Doamne! Ștefăniță-Vodă
E la porțile Sucevei!
Fălfăe biruitoare
Steagurile muntenești.

„Un copil viteaz, arată
Zodiile, c'a să vină
Imbrăcând în slavă nouă
Scaunul acestei Țări:

18.

„Oastea ta e fugărită,
Fugi, Măria Ta, degrabă,
Toată țara i se'nchină,
Toată țara e cu *El!*“

„Spada lui va fi un fulger
Care va orbi pe neamuri,
Strălucind nebiruită
Către cele patru zări!

Partea II.

1.

Bucură-te, azi, Moldovo,
Și de nuntă, te gătește!..
Bucură-te, de lumina
Cerului senin, de-April!..

„In zădar cerca-vor craii
Cei mai mari să-l înjosească,
In zădar flămânde horde,
In potop cutropitor,

2.

Primăvara, mama noastră,
De pe plaiurile tale
A gonit cumplita iarnă,
Și pe cruntul Voevod.

„S'or porni fără-de-număr
Din pustiuri depărtate:
El va pune piept de stâncă
Impotriva tuturor!

3.

Primăvara, mama noastră,
Îți deschide veac de aur,

„El a fost ales de Domnul
Să înalțe steagul Crucii

Și-ți aduce mire tânăr,
Tânăr și frumos, ca ea!

4.

Bucură-te, tu, Suceavă,
Bucură-te, și tresaltă,
Falnică cetate sfântă,
A străbunului Mușat!

5.

Sune toate clopotele
La bisericile tale,
Lasă-ți porțile deschise,
Ca să între cu alaiu,

6.

Ștefăniță, prinț de Viță
Fiu al lui Bogdan-nepotul
Vrednic al lui Alexandru
Celui Bun și plâns de toți..

Și să poarte biruințe
Pentru Domnul Prea-Mărit!

„Și cinstit va fi deapururi
Numele-i din gură'n gură
De creștinătatea 'ntreagă
Din Apus și Răsărit!..“

Astfel strigă, — și întinde
Mâna ce purta odată
Schiptrul.. Aiurit de spaimă
Petru tremură pe tron.

Greu în somn se luptă Petru,
Vrea să strige slujitorii,
Vrea să fugă... și deodată
Tot palatu-i plin de svon.

Partea III.

1.

Pe un cal alb, fără pată,
Ce aruncă foc pe nară,
Ștefan-Vodă e călare,
Imbrăcat în tort de fir —

2.

Pletele balae joacă
Revărsându-se'n inele —
Și-i măreț ca un Arhanghel
Coborît acum din cer..

3.

Pana dela gugiumană-i
Fâlfâie în vânt vioae,
Flutură în falduri manta-i
Aruncată peste umăr.

4.

Mâna-i dreaptă strânge frâul
De argint — cealaltă pala
Cu mâner de pietre scumpe.
Scări și pinteni, sânt de-argint..

„Doamne! Ștefăniță-Vodă
Vine-asupră-ne cu oaste!
Vlad, cel înfrățit cu iadul,
Insuși Vlad i-a dat lui steag!“

„Doamne! Ștefăniță-Vodă
E la porțile Sucevei!
Toată Țara se închină
Tânărului prinț pribeag!..“

Pe câmpia Direpțății

I.

Bucură-te azi, Moldovo,
Și de nuntă te gătește!
Bucură-te și zâmbește
Cu întregul tău norod.

Primăvara, maica noastră,
De pe plaiurile tale
A gonit cumplita iarnă
Și pe cruntul Voevod.

5.

Astfel, trece, Ștefan-Vodă
Pe Siret, în sus. Aprozii
Călărind în juru-i, strigă:
„Să trăești, Măria Ta!”

6.

Și popor de pretutindeni
În vestmânt de sărbătoare,
De pe șes, din văi și dealuri
Curge'n jos, pe drum, puhoi.

7.

Toți aștern în țărână fruntea,
Și-i aruncă flori în cale,
Și-l întâmpină c'un strigăt:
„Să trăești, Măria Ta!...”

8.

Toți aleargă, și cucernici,
Gârbovii moșnegi se'nchină,
„Mulțumescu-ți, ție, Doamne.
Că mi-ai ajutat să-l văd!”

9.

Toți aleargă, lung oftează,
Fetele cu ochii galeși
„Doamne, mândru i se șade!
Ai jura, că-i Făt-Frumos!”

10.

Saltă flamurile'n aer,
Spumegă'n zăbale caii.
Sulițele schînteiază,
Surle sună, tobe bat.

11.

Dar la locul „Direptate”
Ștefan-Vodă poposește,
Țara-i adunată acolo,
Și-l așteaptă'n câmp deschis.

12.

Episcopi în mantii scumpe,
Și cu cârjile a mână
Între ei, Mitropolitul
Teoctist — cu mitra'n cap.

Primăvara, maica noastră,
Îți deschide veac de aur
Și-ți aduce mire tânăr
Și frumos, în zi de Paști!

Ci îmbracă tu și zale
Că te-așteaptă lupte grele —
Grele lupte — pentru ele
Mulți viteji ai tu să naști!

II.

Bucură-te tu, Suceavă!
Suneți-clopotele'n slavă,
Falnică cetate sfântă
A străbunului Mușat!

Și deschide-ți poarta largă
Unde gloatele aleargă
Ca un râu ce se revarsă
Sgomotos, de ploi umflat.

Bucură-te azi și saltă!
Că-ți răsar doi sori de-o laltă:
Mândrul soare sus în ceruri,
Ștefăniță pe pământ:

Ștefăniță, prinț de viță,
Fiu lui Bôgdan și nepotul
Vrednic al lui Alexandru
Celui bun și drept și sfânt!

III.

Pe un cal pieptos și mare
Ce aruncă foc pe nare,
Ștefan-Vodă e călare
Imbrăcat în fir și fier.

Joacă plete inelate
Peste umerile-i late
Și-i frumos ca un Arhanghel
Pogorît acum din cer.

13.

Preotul, purtând nainte
Evangelhia cea mare,
Și diaconi în stihare
Cu cadelnițele'n mână.

Pana-i dela coif străluce
Fâlfâind în vânt vioae,
Flutură în cute manta-i
Prinsă'n bumbi de mărgărint.

14.

Și Citeșii, doi la număr
Cu făclii aprinse'n două
Sfeșnice de-argint în urmă,
Vin boerii mari și mici.

Mâna-i dreaptă strânge frâul
De argint! — cealaltă pala
Cu mâner de pietre scumpe —
Scări și șpori sânt tot de-argint.

15.

Ștefan-Vodă sare sprinten
De pe cal — înaintează,
Se descopere, se'nchină,
Cuvios, sărută - apoi

Astfel trece Ștefan-Vodă
Pe Siret în sus. — Aprozii
Călărind în juru-i strigă:
„Să trăești, Măria Ta.“

16.

Evangelhia și crucea —
Ingenunche Voevodul,
Teoctist Mitropolitul
Unge creștetu-i cu mir.

Și popor de pretutindenii,
De pe șes, din văi și dealuri
Curge'n jos pe drumul Țării —
Cine-acasă ar mai sta?

17.

În genunchi stă tot poporul.
Nu s'aude nici un murmur,
Ștefan Vodă se ridică,
Și se'ntoarce spre norod:

Toți aștern în țărână fruntea
Și-i aruncă flori în cale-i
Și-l întimpină'ntr'un strigăt:
„Să trăești, Măria Ta!“

18.

„Este între voi vreunul,
Care-mi pismue domnia?
Au, cu voea tuturoră
M'a sfințit Moldova Domn?“

Toți aleargă, — și se'nchină
Gârbovii moșnegi în cale-i:
„Mulțumescu-ți, Doamne, Ție,
Pot de-amu să mor voios!“

19.

Ca o mare răsculată,
Chiuind, tresaltă gloata,
Brațele spre cer înaltă
Măndre plete scuturând,

Toți aleargă, — lung oftează
Fetele cu ochii galeși:
„Doamne, mândru i se șade!
Ai jura că-i Făt-Frumos!“

20.

Și din mii de mii de piepturi,
Izbucnește-un singur strigăt:
„În mulți ani, mulți ani, cu pace,
Să domnești, Măria Ta!..“

Saltă flamurile'n aer,
Spumegă'n zăbale caii,
Sulițele scânteiază,
Sună surle zgomotos.

IV.

Iată, Li, acesta e fragmentul. Nu te supăra, că-ți scriu numai câteva rânduri, dar trebuie să dau scrisoarea la poștă, care, aici, merge numai odată pe zi. Îți făgăduiesc o scrisoare mai lungă dela Cernăuți. Eu mă întorc peste 2—3 zile la București.

Steluța

Un băiat și jumătate

de P. Rosegger

(Sfârșit)

„Cum, va să zică de mine se teme băiatul?“

„D'apoi dară de mine? Vezi dumiata, oameni străini rar când dau pela noi. D'aia se teme bietul băiat!“ zise bătrânul și scuturând scara, ca pentru a o așeza mai bine, începu a-și chema nepoțelul: „Culăiță, băiete, haide jos! Eu îs aice, eu, haide la moșu!“

Străinul însă se strecură binișor pân' la banca de supt tei, unde băiatul cel nedeprins cu străinii nu-l mai putea vedea. Abia aice începui a-mi da seama de cele petrecute. —

Așa, va să zică ăsta-mi ești tu, fecior de țaran egetbeget! N'ai cotrobăit și tu odată toate cuiburile de vrăbii de supt streșina casei? Nu te-ai acățarat și tu în vârful melejiilor după chiciurile de flori roșii? Și acum ca pe o guvernantă bătrână te apucă năbădăile, pentru că un pui de băiețel desghetat ca acesta se plimbă nițel pe-un acoperiș de casă?!

La atâta ai ajuns în cei 34 de ani petrecuți la oraș, la masa de scris!

Și pare că le aud aievea pe nevricoasele mame dela oraș cari leșină de frică dacă li s'a urcat copilul numai nițel pe jeț sau se dă huța pe leăturile gardului: „Vai de mine, unde te-ai agățat; ai să pici! Vai de mine joacă-te mai liniștit și nu te sbânțui atâta c'ai să ți scintestești mâna ori piciorul! Vai de mine nu te juca cu cuțitul, c'ai să te tai! Pentru Dumnezeu, băieți nu vă încăierăți la bătaie, că vi-ți scoate ochii! Ionel dragă, de câte ori ți-am spus să iai mantaua dacă ieși afară pe-o vântoasă ca asta! Și la gât să-ți pui șalul cel gros, să nu răcești! Vai de mine, scoate-ți ghetele, că ți-or fi uzi ciorapii! Doamne Dumnezeule ajungă-vă atâta alergătură de asta, copii, c'o să faceți o pneumonie!“ — De demineța până seara o necurmată tolocăneală ca

aceasta, și de-ar fi să fie numai după gândul mamei, atunci bieții copii ar trebui să steie toată ziua smirna în cotlonaș ori pe o vreme frumoasă, de 18 grade căldură, să se plimbe cuminte și liniștiți prin grădină.

Dar iacă răii ăștia de copii nu vor să asculte. Ei ascultă de altă mamă, de mama natură! Și cer mereu mișcare și vor mereu vânzoleală. Mereu îi ispitește totul și mai ales pregătirea pentru marea luptă ce-i așteaptă. Și totuși veșnica pază și probazeală a părinților nu odată a izbutit să facă din cei mai destoinici copii chiar, nemernice păpuși fără de vlagă, cari pentru viața de mai târziu nu-s de nimică! Așa-și îngroapă omul vlaga propriei sale seminții! O mamă dela oraș, de l-ar fi văzut pe copilul ăsta acățărându-se pe acoperiș, ar fi leșinat de sigur; și eu, cât pe ce s'o pat la fel! Până 'ntru-atâta poate degenera un flăcău sănătos dela țară dacă ajunge în moleșeala trândăviei dela orașe! Cum? Au doară nu mi-a mai rămas nici un strop din sângele colcăitor de altădată? Uitatu-i-am cu totul pe micii viteji cari, până să ajungă mari și tari, zi de zi înfruntă atâtea primejduiri ale vieții?! În vâltorile apelor repezi de munte se bălăcesc zile întregi la prinsul păstravilor, și raci cu foarfecele ascuțite li pișcă de degete. Pe pereții vetrelor de cărbuni se cocoțează ca să înădușe gurile de foc cu țărână și cenușă. Taurii selbateci îi hărățesc și li se urcă pe urmă în spate. La feresteu călăresc pe butucii, ce lunecă încet-încet, până supt tăiușul năprasnicului cuțit și'n fiecă clipă pot fi tăiați în două. Pe lătocul morii sparg gheața de deasupra roții uriașe. În fierărie bat fierul roșu de numai țînesc ca stelele stropii de foc! Și la luptă dreaptă când se iau, tremură pământul când se bufnesc de el. Se isbesc de bolovani și mai mult se bălăbănesc picioarele decât capurile în văzduh! Roiurile de albiți le prind cu mâna goală de pe tufișe. Plini de zgârieturi, plini de vânătași și ghiolduri, — dar ce le pasă lor! Ger și arșiță, foame și sete — nici capul nu-i doare de acestea! Și la Paști parecă anume se tot învârtesc cu țigările aprinse pe lângă treascurile încărcate. Se întâmplă să-l apuce pe vreunul jegul ori chiar să se aprindă, atunci, mila Domnului, se găsesc ele destule babe cu descântece, unsori și oblojele. Scapă cu aceste, bine de bine; nu-i putință să se mântuie de boală, atunci n'are decât să aștepte până trece răul și fără de leacuri... Nu-i vorbă, că unul și altul mai închină steagul, dar cei scăpați, scăpați sânt și teferi, criță!

Așa crește un neam de oțel! Pe pământul gol se face omul vârtos! În bumbac și'n puf trebuie să piară!

Cu gânduri de felul acesta mă băteam acum. Bătrâneța viază în aduceri aminte — și virtutea celor slabi e morala...

Drumul dinspre izlaz începu deodată a răsună de tălângile și tropăirile cirezilor ce se 'ntorceau dela pășune: vaci, boi, jun-cani, tauri, care de care mai buieci și mai zburdalnici, încăle-cându-se și împungându-se, de parecă ar fi vrut să se răpuie în-adins. Mugind și râncălăind zvârliau din picioare de-și aruncau țărna după cap. Și'n mijlocul acestei înghesueli învălmășite, cine-mi treapdă cu pas mărunțel? O fetiță de-o șchioapă — să tot fi avut 7 ani — cu picioruțele goale, ca vai de ea, de mai-mai s'o ologească vitele 'n picioare. Și totuși, numai cu jordia cea de mesteacăn în mână, mâna și stăpânia întreaga hărmălaia aceasta!

Te prinde mirarea cum așa un munte de bou știe de frica unui copil brudiu, pare-că ar sta în fața unui bărbat în toată puterea. Și bietul plod, nici prin cap nu-i trece că într'un buc ar putea fi strivit de namilele acestea.

Oamenii casei se 'nturnaseră dela lucru. Gospodina, o muerușcă firavă dar străduitoare, cât o clipă n'ar fi stat locului, făcu cătră bărbat'său: „Prăjina cea dela iezătură, ai face bine s'o iai odată de-acolo: Diavolul cea de băiat mereu sare cu dânsa peste zăgaz, și-are să cadă 'în apă!“

„Eh! Las' numai să se boteze, c'apoi eu i-s popa!“ răspunse omul și-și văzu de treabă.

Băiatul adevă, de îndată ce se văzu coborît de pe casă, o luă tot într'o fugă la prăjina lui de peste părau. În bolboanele și vârtejurile iazului îți poți petrece mai bine decât pe acoperișul casei, unde nu te mai poți arăta în tihnă de atâția oameni *străini*!...

„Câți copii aveți?“ mă făcui a întreba de omul casei, când din toate părțile începură a răsări tot mai multe căpușoare bălaie, și mai mari și mai mici...

„Cu totulul tot or fi fiind vre-o zece“ răspunse omul, și din toate ungherele începură a roi drăcușorii: desghețați, vioi și iuți ca argintul cel viu.

„Unul ni s'a prăpădit!“ oftă femeia.

I-am discusut mai de-aproape și-am aflat că un băiat le-a fost strivit de o sanie încărcată prea tare cu lemne; o cobora din vârful măgurii și, ajungând pe-o coastă prea poncișă, n'a mai putut-o opri...

Unul! Dar toți ceilalți stăruiau voioși, voinici, viteji! Unul! Dar din zece copii dela oraș, molâi și nevolnici, a treia parte se stinge fără de vreme!...

Întunecase de-abinelea. Pornesc. Când să ajung pe malul pârăului umflat de ploaie, iată-l și pe Culăiță al nostru ieșit din iezătură! Ud lioarcă și ciurgăind de apă. Dar și de data asta se feri pe departe din calea „străinului” și-o luă de-a curmezișul peste câmp, nu înspre casă, ci către coliba de lângă stoguri. În fânul de-acolo se vede că nădăjduia să-și usuce hainele mai bine decât acasă, unde știa el bine ce-l așteaptă! Vezi: săritul cu prăjina era iertat, dar picatul în apă, — asta era nevoia!

Când m'am văzut apoi în fața vâltorii adânci și clocotitoare ca un cazan, în care peste zăgazul înalt, fâșnind și spumegând, se prăbușia o adevărată Niagară, am înțeles treaba. Un altul de-o sută de ori s'ar fi înecat acolo. Culăiță al nostru însă, Culăiță era un băiat și jumătate! Căzutul și ieșitul din apă se vede că le știa pe din afară.

Pe-un voinicel ca ăsta în vârful celei mai înalte turle să-l fi suit, ca să știricească de nu dau Tătarii, ori într'un scafandru de scufundător să-l fi pus, ca să cerce adâncurile mării! El nu se teme nici de vulturii cerului și nici de bălaurii din fărăfundurile mării nu se teme.

— El numai de străini se teme!...

Traducere de Leca Morariu

Epigramă

Psihofisiologie : Inima

Doar două cămăruțe are
Spun învățații; dar ei mint:
Se poate așa de mic să fie
Cel mai teribil labirint?

(„Neam. rom. lit.” An. I 1925—1926, Nr. 2)

V. Bogrea

Obiceiuri din deosebite timpuri ale anului

(Pagini inedite¹⁾ de A. Lambrior 1846—1883)

Spre sfântul Vasile, cea întâi zi a anului, toată noaptea răsună de vuetul plugărașilor, care pe lângă că chiuie din gură și sună din o talancă, apoi mai trag buhaiul și plesnesc din bice pe la fereștile caselor. Cu multă vreme înainte de sara sfântului Vasile, băeții și flăcăii se vorbesc între dâșii, se întovărășesc în cete une ori până la 24 și pregătesc toate uneltele trebuitoare, precum *buhaiul* (o puțină învălită la gură cu piele în chipul unei dobe și în mijlocul pielei învălitoare se află vârfii niște peri din coada ca'ului, pe care când îl trag cu degetele udate cu apă, scoate un muget ca buhaiul), biciul și altele. Cel mai, iscusit la vorbă din ceată se prinde *urător*, pe când cei alți care nici nu ură nici poartă vre-o uneltă oare care, hăesc numai în deosebite răstâmpuri ale urăturii. Băeții cei mici, împărecheți câte doi, o pornesc mai de vreme; urătura lor este foarte scurtă. Iar după ce a inserat bine, pornesc flăcăii, care știu urături lungi și felurite. Unele cete ură, altele umblă cu jocul închipuind nunta, unele cu moșneagul și baba și altele cu capre, etc. În vreme ce flăcăii se îndeletnicesc cu astfel de petreceri vesele, pentru care capătă de la fiecare casă câte un dar sau în bani sau colaci făcuți anume pentru această sară; fetele-și caută norocul în felurite chipuri: unele se duc pe întunerec la gard și leagă un par, care de se întâmplă să fie noduros, însemnează că mirele ei va fi bogat, iar de este supțire și neted însemnează

¹⁾ Între manuscrisele lui A. Lambrior pe care le posed, se găsesc și câteva foi care sânt urmarea articolelor sale din „Convorbiri literare“ (vol. IX) asupra obiceiurilor populare. Deși în articolul asupra *Înmormântărilor* promitea să le continue, aceste studii de informație asupra unui domeniu aproape nebăgat în samă dela descrierea dată de Cantemir, au fost întrerupte prin plecarea lui din țară. Paginile acestea ar putea servi la o viitoare ediție a operei critice și literare a lui Lambrior, însemnată atât pentru felul lui de a scrie cât și pentru curentul conservator în limbă al cărui protagonist fusese înainte de 1876. Tot din timpul anterior acestui an sânt și numeroasele impresii de călătorie prin provinciile românești (iarăși în colecția mea), care conțin o adevărată anchetă asupra tradițiilor din diferite localități. Cum manuscrisele sânt redactate îngrijit, fără a fi însă așezate în vre-o ordine rațională, se pare că erau destinate unor serii de articole ori unui volum. Cu acestea, se poate socoti încheiată activitatea literară și cea de folklorist a lui Lambrior, care a precedat studiile lui lingvistice.

dimpotrivă, că va fi sărac; altele se duc la strohul unde dorm porcii și apropiindu-se strigă: „ho! la anul“; dacă porcii tac, zice: „ho! la doi“ și în sfârșit la trei, 4, 5.. până când grohăește un porc, și atunci însemnează că în anul acela se va mărita. Unele se duc la o fântână limpede, când se întâmplă să fie noaptea senină și aice rezemate pe ghizdelele fântânii privesc înăuntru până văd chipul viitorului lor mire; în vreme ce altele mai religioase așteaptă să se deschidă cerul, ca să ceară de la D-zeu ce dorește și stând lângă fereastră, adorm.

A doua zi dimineața în România moldovenească se umblă cu sămănatul, iar în cea muntenească cu *Sorcova* care nu se cunoaște în Moldova. Sămănatul se face în chipul următor: urătorii sau plugarii de sara [care] se fac sămănători, nu mai umblă în cete, ci unul câte unul. Având fie care la sine grâu sau săcară, intră în casă și presurând cu mâna, zice:

La mulți ani! și să trăiți

Ca grâul să vă'nmulțiți.

Să'nfloriți ca merii

ca perii.

Să vă fie viața toată

Ca toamna cea bogată

De toate 'nbelșugată.

În România muntenească copiii umblă cu ramuri de flori artificiale și intrând în casă atinge pe gazdă cu ele,

zicând: Sorcova

Vesela!

Să trăiți

Să vă 'nmulțiți

Ca un măr,

Ca un păr,

Ca un fir

De trandafir,

Peste vară

Primăvară

Tare ca fieru

Iute ca oțelu,

Tare ca piatra

Iute ca săgeata,

La mulți ani cu sănătate!

sau: Sorcova
 Vesela!
 Să trăiți
 Să 'mbătrâniți
 Ca mărul
 Ca părul
 Ca toamna cea bogată,
 La mulți ani cu sănătate.

Toată ziua aceasta o petrec în veselie, cântece și hore. Peste șase zile vine Boboteaza sau *Iordanul*, când se face ceremonia religioasă a botezului mântuitorului. Pe unele locuri vecine cu ape curgătoare sau cu iazuri, este obicei de a eși pe ghiață, unde sapă un produh și preutul săvârșește acolo sfințirea apei numite aghiasmă. Când se zice cântarea „*în Iordan botezându-te tu Doamne*“, flăcăii dau un rând de puști sau de pistoale și aceasta se repetă de trei ori; la urmă preutul dă drumul crucii în apă și îndată un flăcău îndrăzneț intră, o caută pe supt ghiață și o scoate, crezând că pentru acest fapt are să fie scutit de boale tot cursul anului. Câșlegile toți le petrec în veselii, serile se fac șezători și clăci prin sat. Șezătoarea este o adunare de fete și de femei la o casă cu lucrul de mână, mai cu samă cu furca; iară claca este tot adunătură de fete și de femei, fără de cât, în loc să vie fiecare cu lucrul său, gazda le dă de lucru ori de scărmanat lână și în tot timpul le cântă doi țigani, unul din scripcă și altul din cobză. Flăcăii vin și ei la aceste adunări fără să aibă vre-o treabă, ei numai spun o mulțime de glume numite *prujituri* de clocotește casa de răs, alteori se spun povești lungi și frumoase sau își pun cimilituri de gâcit sau zic *frânturi de limbă*, cum sânt următoarele:

Hârb frânt

Hârb frânt.

Capra calcă'n peatră

Peatra crapă'n patru

Crape capul caprii'n patru

Capra crape peatra'n patru.

Mare haz face toată adunarea când o fată voind să zică o *frântură de limbă*, se încurcă. Clăcile se sfârșesc prin joc, care începe pe la miezul nopții și ține până în zori de ziua. Câșlegile de iarnă nu sânt totdeauna de o potrivă de lungi; ele se sfârșesc

cu o săptămână în care se mânâncă numai brânză și se numește *săptămâna albă*. Ziua cea din urmă a acestei săptămâni se cheamă *lăsatul secului* care cade totdeauna duminică. De a doua zi, de luni, începe postul cel mare care ține șapte săptămâni. În această curgere de vreme țărani mânâncă numai ro-duri vegetale precum fasole, curechiu, bob, mazere, etc. etc. Pe la mijlocul postului este o zi ce cheamă *miezul păresei* în care se numără ouăle, căci fiecare gospodină strânge ouă pentru Paști dela cea întâi zi a postului. Ziua Paștilor e cea mai mare sărbătoare la Români; cu o zi sau cu două înainte femeile fac pască și cozonaci, boesc ouăle cu roș sau le împestresc foarte frumos. În noaptea spre Duminica Paștilor pe la 12 ceasuri sună clopotul de mergere la biserică, și bărbați, femei și copii, după ce s'au spălat cu apă în care se pun ouă roși ca să fie roși peste an, aleargă la biserică; flăcăii [sânt] pregătiți cu pistoale din care împușcă când se vestește învierea lui Hristos. Pe fețele tuturor se cetește o mare bucurie, copiii cu nerăbdare așteaptă împărțirea nafurei ca să mânânce pască și să ciocnească ouăle, chiar morții pare că simțesc din morminte această bucurie, căci tot țintirimul este luminat, fiecare mormânt având aprinsă o lumânărică de ceară. După ce s'a sfârșit ceremonia religioasă se întorc cu toții acasă, dând mâna unii cu alții și întâmpinându-se cu vorba „Hristos a înviat“ își pleacă capetele închinându-se la dreapta și la stânga și apoi cel mai tânăr sărută mâna celui mai bătrân ori de sânt de o vârstă se sărută pe față unul pe altul. Mai înainte de sfârșirea slujbei religioase femeile cer nafură și se duc acasă să pregătească masa; bărbații vin mai pe urmă și apoi se pun cu toții la masă, mânâncă, beau și se veselesc, căci preutul a cetit la biserică „nimene să nu fie trist în ziua aceasta“; ciocnește părintele familiei cu fiecare din casă și al cărui ou se strică înseamnă că acela are să trăiască mai puțin. Băieții își caută ouă tari, le cearcă pe dinți și pe frunte căci câte ouă strică le iau dela ceilalți copii străini; iar dacă vreunul nu vrea să le deie, atunci are să le mânânce cu păcură pe ceilaltă lume. Unii umblă cu ouă de pichere vestite prin tăria lor, dar câte strică cu un astfel de ou și le ia, are să le mânânce cu păcură pe ceilaltă lume, căci nu se cuvine a întrebuița asemenea viclenie. În sfârșit după ce s'a rădicat soarele sus încep a se duce cei mai mici la cei mai mari precum fiii la părinți, finii la nănași, dar nu se duc cu mâna goală ci iau cu dânșii *pască și ouă*, dar ce se cheamă

eolaci în limba țării. Tot în această zi duc sătenii toți *colaci* proprietarului moșiei *un miel și o sumă de ouă albe*; iar proprietarul îi cinstește cu câteva vedre de vin. Astfel trece zina Paștilor. De a doua zi începe scrânciobul și horele, unii flăcăi joacă alții se dau în scrânciob însoțiți de fete, iar bătrânii stau de-i privesc pe o laiță dinaintea crâșmei la scrânciob, mai gustând din când în când câte un pahar de vin ce le sporește veselie. Scrânciobul ține numai până la ispas sau înălțarea mântuirii.

(Sfârșitul în N-rul viitor)

A. Lambrior

Cântece

Stă puicuța și se uită
La cămeșa mea cea ruptă,
Și nu vine s'o cârpească
Ciindcă ști că am nevastă.

*

Sărace fetițele
Cum le plac gurițele,
De le-ai da cu lingura
Și 'ncă nu le-ai sătura!

*

Copiliță de pe coastă
Cu păr lung și mîinte proastă,
De ți-ar fi mîinte ca părul
N'ai vorbi cu tot mișelul.

Dela *Onofrei Prelipcean* din Horodnicul de jos
culese de **Dimitrie Dan**

Cum se câștigă dragostea fetelor

(Traducere)

- Auzirăți vestea cea nouă? — zise Nuli chervangiul, vecinilor adunați, într'o Duminică după prânz, la umbra nukului lui Șotă.
- Ce veste? Nu știu nimic! — zise Dumitru al lui Cuși.
- Se logodi Tanase a Sirmei cu Maria lui Șucă; ieri schimbă inelele și de seară o să tragă cu pușca.¹⁾

¹⁾ Semnal obișnuit de logodnă la Aromâni.

Toți se mirau, cum de Maria lui Șucă, fată frumoasă, de neam bun și cu zestre bună, se hotărî să ia pre Tanase a Sirmei, fecior bun — dar nici frumos, nici bogat și nici de neam. Mulți tineri o cerură pe Maria. Și ce tineri! Cei mai buni din sat; dânsa spunea însă că are încă vreme, că nu i-a ieșit norocul... Și acuma se hotărî să ia pe acela la care mai nainte nici că voia să se uite! — Se logodiră din dragoste — grăiește Dumitru, un tânăr cioban — și unde este dragoste, este și viață bună.

— Ehe — zise Constantin, un bătrân ca de vre-o șaptezeci de ani — se schimbă lumea, nu-i cum era odată. Pe vremea noastră nu cutezau nici feciorii, nici fetele, să se logodească fără știrea

Aromânce din comuna Samarina îmbrăcate în sarică și dulumă (după Th. Capidan, Români Nomazi 1926)

părinților. Numai pețitoarele aranjau toate logodnele, căci dânsese vorbiau mai întâiu cu părinții tinerilor, și apoi, când treaba era isprăvită, le spuneau tinerilor despre logodnă. Astăzi lucrurile se întoarseră pe dos; tinerii se logodesc mai întâiu, și pe urmă le spun părinților că voiesc să se logodească. Astăzi tinerii schimbă scrisori, își fac semme de dragoste cu basmana, cu mâna, își trimet daruri, fără să știe părinții.

— Cum? Bine era atunci? — zise Dumitru ciobanul — Lumea era ruginită, tinerii se logodiau după dorința părinților, nu după inima lor. Astăzi lumea merge înainte (progresează), se

deșteptă. Bine făcu Maria lui Șucă că și-l alese pe Tanase a Sirmii, căci pe dânsul îl îndrăgi.

— Eu nu știu ori de îl luă din dragoste — zise Panayoti croitorul. — Mie nu mi se pare lucru curat aici; mi se pare că liliacul îi întoarce mintea și-i deschise inima, căci eu știu bine, foarte bine, că Maria nu-l iubia pe Tanase câtuși de puțin, că nu voia să-i audă nici numele și nici capul nu voia să întoarcă pentru-ca să-l vadă. Dar cum vă spusei, liliacul isprăvi treaba aici; căci dânsul întoarce mintea tinerilor.

— Cum, liliacul poate să schimbe mintea oamenilor? — întrebă bătrânul Dula.

— Liliacul face minuni!

— Știu că se fac vrăji și că ele întorc mintea oamenilor, dar despre liliac întâia dată aud. Ia spune-ne cum se fac aceste minuni?

— Ascultați să vă spun. Și să nu vi se pară ciudat sau glumă, căci încercarea aceasta o făcu eu și am auzit și dela alții. Femeia mea credeți, că m'a iubit îndată? Întâia dată când îi spusei că mi-e dragă, nici că voi să știe de mine. După câțeva vreme, când mă dusei s'o cer, cum mă văzu că intrai în curtea casei ei, se repezi ca o cerboaică pe scări și se închise în odaia de sus. Câtă vreme șezui acolo și vorbii cu părinții ei, dânsa nici că vru să iasă din odaie.

De câte ori o întâlneau în drum, întorcea capul aiurea ca să nu mă vadă. În zilele de sărbătoare, când mergeam la biserică sau la horă, tot așa îmi întorcea spatele. Când mă vedea, i se strica cheful și înțelegeam că nu mă iubește. Paisprezece luni mă topii de dragostea ei. Slăbisem de-mi rămăsese pielea și oasele. Mi se părea că aveam în oase niște friguri ascunse cari mă rodeau, și zi cu zi așteptam moartea. Lumea credea că sânt bolnav de oțtigă și ca o să dau ortul popii. Tot mă gândiam cum să scap de acest chin. Într'o zi mă hotărîi să mi las meseria de croitor și să fug departe. Cu banii ce-i aveam, cumpărai cinci cătări și mă făcu chervangiu (cărăuș), numai și numai ca să fiu departe de sat și să n'o vad pe dânsa. Credeți că putui s'o uit? Cătuși de puțin. Doi ani de zile lucrai cu o caravană mare în ținutul Ecaterinei, fără să mă duc acasă. Mamă-mea îmi scria să mă întorc în sat că-i era dor de mine. Într'o primăvară ne duserăm la mănăstirea din Ziburda ca să încărcăm grâu pentru Zagor. Era prin amurg când ajunserăm lângă mănăstire. Noaptea

veghiai căraulă (fui de strajă) ca să nu între cătării în țarine. Cântam cântece de dor ca să-mi treacă vremea și ca să-mi vărs focul din inimă. În zori de zi, văd că se apropie de mine un om de vre-o cinzeci de ani. Era ciobanul mănăstirii. El îmi zice: — Toată noaptea nu-ți tăcu gura, tinere; culcă-te acuma ziua, barem, ca să dormi și să te odihnești. Astăzi aveți drum lung. Cum o să umbli nedormit și neodihnit?

— Nu pot să dorm, prietene, — îi întorc eu vorba, — somnul meu este puțin, ca al unei paseri, căci mă trezesc la cel mai mic zgomot și apoi nu pot să închid ochii, ci mă întorc când într'o parte, când în alta; gânduri grele îmi trec prin minte și aștept să se lumineze de zi cât mai curând. Și-mi vine atât de greu când îi aud pe tovarășii mei că dorm bine!

— Ce gânduri ai de nu te apucă somnul? Spune-mi mie căci poate știu și eu vr'un leac.

— Dorul meu nu se trece ușor — i-o întorc eu vorba — căci am o rană care mă roade. Sufăr de dragoste, și dragostea nenorocită n'are leac.

— Dacă ești bolnav de dragoste o să te vindec eu — îmi zise ciobanul.

— Dacă-mi găsești leacul, — îi zisei eu, — o să-ți dau orice dorești.

— Nu vreau nimic — zise dânsul — numai să-ți aduci aminte câte odată de mine și să-mi aprinzi câte o lumânare, la biserică, cum aprind și eu pentru acela ce-mi spuse leacul. Ascultă dacă vrei să te lecuești. Să prinzi un liliac viu, să-l moi în spirt, să-l învelești (înfășuri) pe urmă într'un petec și să-l ascunzi într'o biserică, fără să te vadă cineva. Acolo să stea 40 de zile și 40 de nopți. Apoi o să-l scoți din biserică și o să-l pui să stea 20 de zile într'un loc ascuns și uscat, ca să se usuce. Pe urmă o să-l iai de acolo, o să-l faci bucăți mici și o să-l pui într'ocutie mică, și leacul este gata. Dacă vrei să câștigi dragostea vrunei fete, ia o bucată de liliac, treci pe lângă fată ca s'o atingi și-i destul; din minuta aceea fata se prăpădește de dragoste după tine—. Acesta fu sfatul ciobanului. Cum m'am întors din Zagor în sat, mă dusei la casa cea părăsită a lui Djuvara, prinsei un liliac și făcui așa cum îmi zisese ciobanul. Și l-am găsit leacul îndată, căci nevastă-mea, cum am atins-o cu liliacul, când se ducea într'o seară la șipot ca să ia apă, i-s'a întors mintea numai decăt. A doua zi când mă dusei s'o cer, dânsa îmi ieși cu râsul pe buze întru întimpinare și înțelesei că mă iubește. În ziua aceea schim-

barăm inelele și după o lună făcurăm nunta. Spuneți-mi voi
acuma ori de această minune nu fu a liliacului!

Christea Geagea

Cântece

Măriuță - a lui Mihai,
Șapte ai de când te lai!
Și lăută nu erai!
Și-apoi când te-ai despletit,
Ține-te la descălcit!
Șapte sate mi-au sărit
Cu securi și cu topoare
Ca să taie și s'omoare!...

*

Te mărită, horholină,
Nu ședea faiă bătrână;
Că-i destul de când fetești,
Tot cuptorul mi-l julești;
Și-i destul cât ai fetit,
Tot cuptorul l-ai rujdit.

*

— Nu cosi, bade, pe rouă,
Că ți-i rumpe coasa 'n două ...
— Taci pârleano, taci cățea!
N'aibi grijă de coasa mea;
Nu se rumpe ea așa
Cum se rumpe iia ta!...

*

— Măi Măriuță, Mărioară,
Ce ți-i gura așa amară?
— C'am mâncat, bade căline,
Să nu mă sărute nime.
Că de prind să mă sărute
Prind și eu *dor*, pe nevrute;
Și de prind a săruta,
Prind a mai *dori ceva*

— Vârvară, Vârvară,
Ce-ai făcut ast-vară?
— Am țesut o pânză
Și am să strécur brânză.

Auzite în 17 Aug. 1925 dela *Sidor Odochian* din Călinești-
Dorna, pe valea Bistriței de **Leca Morariu**

* * *

Copiliță cu părinți
La ce, focul, te măriți?
Că bărbatul nu ți-i frate;
Nu chiti că nu te-a bate.
Și nici soacra nu ți-i mamă
Să-ți ție dreptatea 'n samă.
Și miluța de bărbat
Ca și spinul cel uscat.
Și miluța cea de soacră
Agurida cea mai acră;
Toată vara se tot coace
Dulce nici că se mai face!

*

— Măi bădiță, Todiraș,
Zice mama să mă lași.
— Ne-om lăsa puicuță dară
Ne-om lăsa ca și aseară . . .
Ne-om lăsa, nu ne-om lăsa
Când a fi de s'a tâmpla,
Ca să crească grâu'n casă
Să bată cu spicu'n masă;
Când a crește socu'n tindă
Și-a bate cu floarea'n grindă.

* * *

Foaie verde și trei fire
Colo'n deal la mănăstire,
Este-un biet călugăraș
Cel mai meșter spovedaș;
Fete dacă spovedește
Strașnic canon le trânteste:
Care n'a sta la iubit,

Nu vie la spovedit! . . .

Auzite dela *Ichim Capverde* din Pătrăuți pe Suceava de
Leca Morariu

Cântec

Răvaș puică, răvaș dragă,
Nu-ți pară lucru de șagă;
Răvaș dela împăratul,
Că-ți vine-acasă bărbatul.

Răvaș puică, răvaș dragă,
Nu-ți pară lucru de șagă;
Răvaș dela vornicul,
Că-ți vine ibovnicul.

Arză-l focu de răvaș
Și cenușă vedea-l-aș!
Las să vie, boala-l ție;
Calea tot un spin să-i fie!

Răvășele, răvășel,
Cum de n'ai venit cu El?!
Las să vie, doru-l ție;
Calea trandafir să-i fie!...

Auzit ¹⁾ în 11 Dec. 1920 dela o ceată de flăcăi din Volovăț,
Bucovina de Leca Morariu

* * *

Două variante ale cântecului acestuia:

1) la Alecsandri *Poezii populare*, cântecul *Răvaș puică*, începând exact la fel ca strofa 1-a și primele două versuri din strofa a 2-a a cântecului nostru, și continuând:

— Gată-te nevastă bine
Că bărbatul, iată-l, vine,
— Las' să vie, dracu-l știe!
Calea mărăcini să-i fie.

...
Și: — Gată-te, nevastă, bine
Iată că drăguțul vine.
— Las' să vie, Domnu-l știe!
Calea trandafir să-i fie.

2) In balada *Nevasta fugită* din *Balade populare române adunate de Miron Pompiliu, Iași 1870*, unde la pag. 26 cetim:

¹⁾ *Glasul* (= melodia) în copertă!

— Nu grăbi cu înecatul
Că iacă-ți vine bărbatul! —

— Las să vie
Dracu-l știe,
Furcile calea i-o ție,
Ferăle pe mâni să-i fie

.

(Continuarea cam la fel ca la Alecsandri)

— Nu grăbi cu pregătitul
Că te-ajunge ibovnicul! —

— Las să vie
Domnu-l știe,
Busuiocu calea i-o ție
Trandafiru să-l ocolească
Și la min' să nimerească.

.

(Continuarea cam la fel ca la Alecsandri).

L. M.

Epigramă

Pe un volum de „Opere complete“

Avea dreptate Pumnul, bietul,
Cu regulele-î învechite:
„Complete“ le-a numit poetul,
Dar noi le socotim *cumplete*.

(„Ramuri“ 1923, 424)

V. Bogrea

Multe și mărunte . . .

Balassa Bălint și folklorul românesc. — Poate că nu e cu totul lipsit de importanță să se știe că asupra întâlnirii celor două versuri populare românești la marele poet ungur

din secolul XVI, despre care s'a scris la pag. 59-61 a acestei reviste, în legătură cu articolul d-lui G. Kristóf publicat în *Daco-Romania* 1924, — a atras atenția, acum 35 de ani, d-l Valeriu Branisce, în „Transilvania“ XXII (1891), p. 225, ajungând la concluziile cunoscute. Tot dl. Branisce arată, în același an al aceleiași reviste (pp. 230-231) că Balassa nu numai c'ar fi cunoscut cântecele poporului nostru, dar că i-ar fi jucat și jocurile. Aceasta s'ar fi petrecut la încoronarea împăratului Rudolf, în 1572. Dl. Branisce crede că jocul descris de cronicul Nicolae Isthvâni, (în „Historiarum de rebus ungaricis“ ed. Viena 1758, pp. 325-326) nu putea fi decât călușarul nostru. Pasajul cronicarului ungur prezintă o valoare deosebită, nu atât prin faptul că ni-l arată pe Balassa jucând călușarul, ci fiindcă e, după cât știm, cea mai veche atestare la noi a acestui joc.

De călușari în Ardeal, vorbește și un document de la 1765 (Iorga, Studii și documente, XIII, p. 255), asupra căruia mi a atras atenția istoricul C. C. Giurescu: „Cercetare la Orăștie asupra protopopului Petru: Insuș ă prot (opop) au zis că el au fost în 9 ani călușeariu“. Și fiindcă mai sus a fost vorba de împărații Austriei, voiui aminti că se pare că ei priviau cu deosebită plăcere jocul călușarilor. Astfel Simeon Balint povestește (în „Familia“, XV 1879, p. 128) că atunci când Francisc Iosif a văzut în 1852, la Sibiu, jocul lor, a cerut să-i fie repetat.

*
*
*

O scrisoare a lui Atanasie Marienescu către Emile Picot. —

În „Mélanges de l'Ecole Roumaine en France“ 1925, d-l N. Georgescu-Tistu publică un studiu asupra vieții și lucrărilor referitoare la Români ale cunoscutului învățat francez Emile Picot. În activitatea sa deosebit de multilaterală, Picot n'a neglijat nici folklorul, publicând în acest domeniu o mică culegere de poezii populare de la Românii din Serbia și câteva recenzii asupra unor colecții de basme și cântece (Ispirescu, Stănescu, Bibicescu, etc.).

Ținând să fie la curent cu tot ce se publica în românește îi scrie, pe vremea când era vice-consul la Timișoara, folkloristului Marienescu (pe care probabil îl cunoștea și personal) cerându-i culegerea de Balade apărute la 1859 și 1867. Marienescu i le trimite împreună cu scrisoarea pe care o dăm mai jos, și pe care Picot o lipește pe Volumule din 1859, azi în posesiunea Bibliotecii Naționale din Paris (cota Z. Picot 927). Iată-o scrisoarea:

„Domule Vice-consulu!

Am primitu multu stimat'a epistolă din 17 Mai 1872, și grabescu cu cea mai mare placere de a Ti tramite brosiurele mele din poesi'a popurala romana, și o povesta „Doi feti cotofeti“.

Aceste suntu fara pretiu, dar' decumva rentorci la Franci'a, Te rogu se-mi tramiti o carte despre datinele sêu povestele franceze.

O povesta „Argiru și Ilén'a Cosandian'a“ cu explicatiuni, acumă e sub tipariu in Pest'a, și fiindu de fôrte mare însemnatate, spuindu-mi adres'a viitoare, voui îndresni a Ti-o tramite.

Rugandu-Te că se duci acasa, simpatiele romaniloru, me recomendu pelenga esprimerea stimei deosebite, si remanu

In Oravitia 18 Maiu 1872.

Alu D-Tale umilitu servu

(ss) Dr. At. Marienescu.“

E interesantă cererea viitorului academician, dörnic să aibă „o carte despre datinele sêu povestele franceze.“ Nu știm ori de Picot i-a împlinit sau nu dorința. Dar ce bine i-ar fi căzut bietului Marienescu, înglodat fără scăpare în teoriile școalei mitologice — pe vremea aceea publica ciudate esplicări ale poveștilor noastre sub titlul de „Descoperiri mari“ — un studiu de metodă, ori măcar o colecție bazată pe norme științifice!

Ion Mușlea

* * *

Creangă la „Junimea“. — Cu articolul *Cum a fost introdus Creangă la „Junimea“* (în „Tudor Pamfile“ An. IV 1926, Nr. 1—4 pag. 5) d. V. A. Gheorghită vrea să ne informeze că „cel ce l-a dus întâiu în adunarea aceea *boierească*“ pe Creangă, a fost Victor Castano (!). Dar subsemnatul am dovedit cu chiar mărturia lui Eminescu („... la Junimea n'am avut cu nimeni nici un raport sufletesc. L-am avut, dar târziu, când a venit, adus de mine, Creangă“...) că cel ce l-a introdus pe Creangă în cercul Junimii a fost chiar Eminescu (vezi *Institutul Creangă* 1925, 45—46).

* * *

Eminesciane — D-I.C. Iordăchescu în articolul *Eminesciane* din „Revista Moldovei“ An. V 1926, No. 4, pag. 14—15: „Dar

iată încă o mărturie asupra locului de naștere al poetului Eminescu, pe care *n'am găsit-o citată încă până azi* în istoriografia eminesciană: În colecția de documente a *Arhivei Statului* din Iași se află dosarul Trib. Iași Nr. 3297, care cuprinde toate actele pe baza cărora Eminescu a fost târît în fața justiției la 1876 în urma unei cabale înscenate de Andrei Vizanti și Dim. Petrino. În acel dosar se află un interogator scris și subscris de mâna lui Eminescu. Reproducem partea dela început, care ne interesează:

Intrebare: Cum te cheamă?

Răspuns: Mihail Eminescu.

I. De câți ani ești.

R. De 28 ani.

I. Ce profesiune ai?

R. Redactor.

I. Unde ești născut?

R. Născut în Botoșani și domiciliat în Iași.

Și d. Iordăchescu se pripește cu încheierea: „Iată dar încă un document oficial, scris și subscris de Eminescu, prin care el însuși declară că e *născut în Botoșani*“.

Înainte de toate mi se pare că chiar d. C. Iordăchescu ar fi trebuit să țină minte (din articolul *Genunchiul broaștei*, publicat de subsemnatul în „Junimea literară“ An. XIII 1924, 534) că dosarul cu pricina, din 1876, e reprodus (în întregime chiar) de O. Minar în cărțuia *Eminescu în fața justiției*, pag. 80 și u. Apoi, eu unul îmi susțin și astăzi toate îndoielile din articolul meu *Data și locul nașterii lui Eminescu* („Revista Moldovei“ An. II 1922—1923, No. 9, pag. 13—21) față de concluzia definitivă că Eminescu s'a născut la Botoșani. Nu insist ca să nu mă mai repet.

Ne bucură însă faptul că dosarul „scris și subscris de mâna lui Eminescu“ e pus în sfârșit la bun adăpost.

* * *

Și iarăși geneza „Luceafărului“. — Dar făcând abstracție de cele păcate ale d-lui D. Caracostea, semnalate de subsemnatul în „Junimea literară“ XV 1926 141—143, și'n articolul *Puțină stilistică* din „Făt-frumos“ I 1926 124—128, recentul articol al d-lui Caracostea, *Isvoarele poemei Luceafărul* „în Convorbiri literare“ 1926, 259—275 și 357—374, are totuși un netăgăduit

merit: meritul de a fi dovedit că ceea ce l-a făcut pe Eminescu să tresară în fața basmului lui R. Kunisch, „n'a fost partea pur poporană,... ci partea de filosofie, care, de bună seamă, a fost adăogată de călătorul ¹⁾ german“ (367), adică: elementul de fond cu mult prea intelectual și prea abstract decât să poată fi popular, și element care deci „nu apare în basme“ (372).

Și sânt cu totul tot de părerea d-lui Caracostea: „Rămâne stabilit că cererea de a-și jertfi nemurirea pentru iubire nu apare în basme; Kunisch este acela care a introdus aici acest motiv“. (372).

*

Măimuțăreală englezească. — Împotriva ordinului ministerial care dispune introducerea obligatorie a unei uniforme școlare de tip. englez, profesorii din Câmpulungul Bucovinei și'n urmă și cei dela Suceava au votat o moțiune în care cer menținerea în școală a portului românesc. Ba Sucevenii își subliniază dorința și cu atât de frumoasa motivare: „Costumul românesc ar avea și misiunea și efectul de a curăți portul din anumite regiuni de influențe streine“ Și nădăjduim că bieții noștri copii dela țară vor fi îngăduiți să calce pragul școlii în haina lor de acasă (pe care le-o permitea până și stăpânirea austriacă!) și nu vor fi nevoiți să se împăuneze cu kakiul în care sârmanii cercetași își tremură genunchile goale pe cele la colțuri de stradă, de hatărul atâtor sterile „defilări“! . .

Leca Morariu

De-ale Administrației

Ctitorii noștri. — Revista noastră a mai primit următoarele daruri: câte **400 lei** dela d-l *Dr. Octavian Gheorghian*, profesor și medic Cernăuți și dela d-l *Dr. Silviu Dimitrovici*, dir. gen. Cernăuți; **100 lei** dela d-l *Dr. Constantin Berariu*, prof. universitar Cernăuți; câte **50 lei** dela d-nii profesori *Aurel Barbier* (Râmnicul-Sărat) și *Victor Morariu* (Suceava). — Mulțumiri în numele abonaților cari, cu jertfe de acest fel, se învrednicesc și ei a-l primi *la vreme* pe acest *Făt-frumos*.

¹⁾ = R. Kunisch, *Bukarest und Stambul. Skizzen aus Ungarn, Rumunien und der Türkei*, 1861.

Bibliografie

Cărți

Dimitrie Dan, *Otitoria Hatmanului Luca Arbore*, Extras din Bulet. Com. Mon. Istorice, Craiova 1926.

I. E. Torouțiu, *Immanuel Kant în filozofia și literatura română*, București, tip. Bucovina, 1925.

Ieromonahul Damian Stănoiu, *Mănăstirea Paserea*, București 1926.

Costache Glumici, *Niță Pitpalac cu famelia în Europa*, București 1926, Bibl. Ziarului „Universul”.

M. Sadoveanu, *Țara de dincolo de negură, Povestiri de vânătoare*, București (1926).

Ion Pillat, *Biserica de altădată* (versuri), București (1926).

I. Bianu și N. Cartoian, *Album de paleografie românească*, București „Cult. Naț.” 1926, Pr. 170 lei, Un splendid foarte și util album în 32 planșe facsimiliate.

Ceslav Ambrojevici, *Urmele omului diluvial în Basarabia*, Chișinău 1926.

Din biblioteca „Semănătorul” Arad: Aristofan, *Păsările* (comedie) trad. de Șt. Bezdechi; Dr. S. Stanca, *Greva și alte povestiri*; L. Blaga, *Ferestre colorate*; T. Vianu, *Masca timpului* (critică literară).

Simion Reli, *Din Bucovina vremurilor grele*, Schițe istorice, Ceruăuți 1926.

C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina (1775–1918)*, cu 38 clișee, Cernăuți, 1926.

Leca Morariu, *De vorbă cu stilistul I. Gorun* (polemică), Cernăuți 1926.

Reviste

Albina (București) An. 25, 1926, Nr. 21–24; *Arhiva* (Iași) An. 33, 1926 Nr. 2; *Arhivele Olteniei* (Craiova) An. V 1926, Nr. 25–26; *Convorbiri literare* (București) An. 58, 1926 Nr. Iulie-August; *Cosânzeana* (Cluj) An. X 1926 Nr. 36; *Datina* (Turnu-Severin) An. IV 1926 Nr. 5–6; *Familia* (Oradea) An. I 1926 Nr. 6; *Graiul nostru* (Bârlad) An. II 1926 Nr. 8–9; *Junimea literară* (Cernăuți) An. XV 1926 Nr. 7–8; *Lamura* (București) An. VII 1926 Nr. 7–8; *Peninsula Balcanică* (București) An. IV 1926 Nr. 2–3; *Răsăritul* (București) An. VIII 1925–1926, Nr. 11–12; *Răzășul* (Bârlad) An. I 1926, Nr. 8; *Revista funcționarilor publici* (București) An. I 1926, Nr. 7–8; *Revista Moldovei* (Botoșani) An. V 1926, Nr. 5–6; *Revista profesorilor de muzică* (Botoșani) An. III 1926 Nr. 5–6; *Scânteia* (Gherla) An. III 1926, Nr. 6–7; *Șexătoarea* (Fălticeni) vol. 22, 1926, Nr. 7–8; *Țara-de-jos* (București) An. III 1926, Nr. 7–9; *Țara Voevoșilor* (București) An. II 1926, Nr. 4; *Tudor Pamfile* (Dorohoi) An. IV 1926, Nr. 5–8; *Viața literară* (București) An. I 1926, Nr. 20; *Zări senine* (Bistrița, Transilvania) An. II 1926, Nr. 1–2.

Tipografia „Moderna“, Suceava.

Prețul Lei 25.—.